

Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyinin sədri K.İmanovun
ÜƏMT-nin Əqli Mülkiyyət və Genetik Resurslar, Ənənəvi Biliklər
və Folklor üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 14-cü sessiyasında
iştirakı və ÜƏMT-nin rəsmi şəxsləri ilə görüşü barədə

Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyinin sədri K. İmanov ÜƏMT-nin rəsmi dəvətinə uyğun olaraq və Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyasının icazəsi əsasında 2009-cu il 29 iyun - 3 iyul tarixlərində ÜƏMT-nin Əqli Mülkiyyət və Genetik Resurslar, Ənənəvi Biliklər və Folklor üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin (bundan sonra “Komitə”) 14-cü sessiyasında iştirak etmişdir.

Komitənin yüksək statusu və tədbirin gündəliyində müzakirə edilən məsələlərin Azərbaycan üçün aktual olması ilə bağlı onun vacibliyi, həmçinin Komitənin genetik resurslar, ənənəvi biliklər və folklorun hüquqi qorunmasına aid yekun sənədin hazırlanması üzrə 9 illik fəaliyyət mandatının bitməsi, lakin hələ də konsensusla başa çatmaması xüsusi qeyd olunmalıdır.

Səfərin gedişində ÜƏMT rəhbərliyi ilə görüşlər keçirilərək Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında və diqqəti sayəsində Azərbaycanda əqli mülkiyyət sahəsində həyata keçirilən dövlət siyasətinin əsas istiqamətləri barədə məlumat verilməsi planlaşdırılmışdı.

Səfərin nəticələri və bununla bağlı məsələlər bu məlumatda aşağıdakı ardıcılıqla şərh edilir. İlk öncə Komitənin fəaliyyətində yaranmış vəziyyət qısa şəkildə xarakterizə olunur. Sonra Komitədə təmsil olunan üzv ölkələrin nümayəndələrinin çıxışlarında səslənən fikirlərin əsas mahiyyəti şərh olunur. Yekun olaraq ÜƏMT-nin rəhbərliyi ilə keçirilmiş görüşlərin protokolundan əsas çıxarışlar gətirilir.

1. Hökumətlərarası Komitə ÜƏMT-nin üzv dövlətlərinin qərarı ilə 2000-ci ildə yaradılmış və onun qarşısında genetik resurslar, ənənəvi biliklər və folklorun qorunması üzrə imkan və yolların işlənilib hazırlanması vəzifəsi qoyulmuşdu. Komitənin mandatının dəfələrlə uzadılmasına baxmayaraq, onun folklor və ənənəvi biliklərin qorunmasına aid beynəlxalq saziş layihəsinin yekun mətninin hazırlanması üzrə 9 illik fəaliyyəti gözlənilən nəticəni verməmişdir.

Bununla yanaşı, ötən illər ərzində ÜƏMT-nin Beynəlxalq Bürosu və Komitənin Katibliyi tərəfindən folklor nümunələrinin və ənənəvi biliklərin yeni, ənənəvi olmayan əqli mülkiyyət obyektləri kimi əsaslandırılması istiqamətində müvafiq işlər görülmüş, onların hüquq sahiblərinin dairəsi və qorunan hüquqların həcmi təhlil edilmişdir (ÜƏMT-nin sənədləri: [WIPO/GRTKF/IC/9/4, WIPO/GRTKF/IC/9/5, WIPO/GRTKF/IC/11/8A və s.].

Konsensus əldə olunmamasının başlıca səbəbi, folklor və ənənəvi biliklərin qorunması üzrə yekun sənəd(lər)ə münasibətdə ÜƏMT-nin üzv ölkələrinin maraqlarının fərqlənməsində və buradan da irəli gələn yanaşmaların müxtəlifliyində olmuşdur.

Zəngin mədəni irsə malik ölkələr, o cümlədən Afrika kontingenti ölkələri, Asiya və Latin Amerikasının bir çox ölkələri və əlbəttə, Azərbaycan öz ulu əcdadlarının yaratdığı və nəsildən nəslə ötürülərək qorunub saxlanmış və bu günümüzdə qədər gəlib çatmış folklor nümunələrinin və ənənəvi biliklərin qorunmasında maraqlıdırlar.

Həmin ölkələrdə titul etnosun ənənəvi mədəniyyət nümunələrinin qorunması burada yaşayan kiçik etnik qrupların maraqları ilə ziddiyyət təşkil etmir. Bunun nəticəsidir ki, sadalanan ölkələr folkloru və ənənəvi bilikləri əqli mülkiyyət obyektləri kimi qorumaq və onların sahiblərinə müvafiq hüquqlar verməyin tərəfdarıdır. Çin və Hindistan dövlətlərinin nümayəndələri də bu mövqeyi dəstəkləmişlər.

İnkişaf etmiş ölkələrin şirkət və firmaları sənaye istehsalında və kreativ sənayedə folklor nümunələrini və ənənəvi bilikləri, o cümlədən başqa xalqlara məxsus nümunələri geniş şəkildə istifadə edirlər və bunun nəticəsidir ki, həmin ölkələr daha çox gözləmə mövqeyi tutaraq yekun sənədin bəyannamə, yaxud tövsiyə formasında təqdim olunması imkanı ilə kifayətlənir, eyni zamanda sonrakı müzakirələr üçün açıq olduqlarını bildirirdilər.

Nəhayət, federativ quruluşlu, həmçinin aborigen əhalisi olan icmaların yaşadığı ölkələr hüquqi əhəmiyyətli yekun sənədin qəbul edilməsinin nəticələrini təhlil edərək, onun konkret formasına ehtiyatla yanaşırdılar.

Beləliklə, ənənəvi mədəni obyektlərin qorunması məsələləri üzrə danışıqlar və məsləhətləşmələr aparılmasına hazır olmaqda yekdilliyə baxmayaraq, müxtəlif vektorlu maraqlar konsensus qərarın işlənilib hazırlanmasında müəyyən çətinliklər yaradırdı.

2. Komitənin fəaliyyətinin gündəliyi çərçivəsində əsas məsələlərdən biri onun sonrakı fəaliyyətinin davamı ilə bağlı olmuşdur.

Bu məsələ ilə əlaqədar Afrika qrupu ölkələri sessiyanın müzakirəsinə “ÜƏMT-nin Əqli Mülkiyyət və Genetik Resurslar, Ənənəvi Biliklər və Folklor üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin yeni mandatının elementləri haqqında” sənəd təqdim etmişdilər. Bu sənədin mahiyyəti ondan ibarət idi ki, Komitənin mandatı hüquqi əhəmiyyətli sənədin mətninin hazırlanması məqsədilə daha 2 il uzadılır və sonradan həmin sənəd beynəlxalq saziş mətni kimi Diplomatik Konfransın müzakirəsinə çıxarılır.

Müzakirələrin gedişində Afrika qrupu ölkələrinin təklifinə çoxlu əlavə və dəyişikliklər edilmişdir ki, bu da həmin sənədin ilkin mətninin həddən artıq dəyişməsinə gətirib çıxarmışdır. Müzakirələrdə konsensus olmadığı üçün yekun mətn qəbul edilməmişdir.

Azərbaycan nümayəndə heyətinin (Müəllif Hüquqları Agentliyinin nümayəndəsi və Azərbaycanın Cenevrədəki Daimi Nümayəndəliyinin nümayəndələri) mövqeyi aşağıdakılara əsaslanmışdır:

- uzun onilliklər boyunca, xüsusən müstəqilliyimizin bərpasından sonrakı illərdə Azərbaycanın zəngin mədəni irsi zorakılığa məruz qalır, söz, musiqili mahnı və musiqili rəqs folkloru və başqa maddi və qeyri-maddi mədəni irs nümunələri ermənilər tərəfindən nəinki qeyri-qanuni istifadə olunur, eyni zamanda mənimsənilir və dünyə ictimaiyyətinə öz yaradıcılıq nümunələri kimi təqdim olunur;

- Azərbaycan mətbəxinin reseptləri, Azərbaycan xörəklərinin adları, xalçatoxuma ənənələri və azərbaycanlılara məxsus bir çox digər ənənəvi biliklər də erməni plagiatına məruz qalmışdır.

- Azərbaycan Avropa məkanında ilk ölkə kimi folklor nümunələrinin qorunması haqqında qanunvericilik qəbul etmişdir və ənənəvi biliklərin qorunması üzrə normativ-hüquqi aktın qəbul edilməsinə hazırlaşır. Ancaq milli qanunvericiliyin ərazi

xarakteri daşıdığı və beynəlxalq qanunvericiliyin olmadığı bir şəraitdə erməni oğurluqları davam etməkdədir.

Qeyd olunanlara əsasən, Azərbaycan tərəfi folklor nümunələrinin və ənənəvi biliklərin əqli mülkiyyətin xüsusi növü kimi qorunması sahəsində beynəlxalq sazişin mətninin hazırlanması və sonradan ölkələrin ona qoşulması üçün Diplomatik Konfransda təsdiq olunmasının tərəfdarı kimi çıxış etmişdir.

Azərbaycan nümayəndə heyətinin mövqeyi Afrika qrupunun təklifi ilə nəzərəcarpacaq dərəcədə üst-üstə düşürdü ki, onun da yekun məqsədi, artıq qeyd edildiyi kimi, folklorun və ənənəvi biliklərin qorunması üzrə beynəlxalq alətin yaradılmasından ibarətdir.

3. Sessiyada Ermənistan Respublikasının nümayəndə heyəti iştirak etməsə də, ermənilərdən ibarət olan “Qərbi Ermənistan ermənilərinin Assambleyası” adlı qeyri-hökumət təşkilatı sessiyada iştirak etmək üçün akkreditasiyadan keçmişdi. Adından görüldüyü kimi, həmin təşkilatın adı müstəqil Türkiyə dövlətinin ərazisi ilə bağlıdır və bu da onun müəyyən siyasi spekulasiyalara əl atmağa meyli olmasının bir göstəricisi idi.

Türkiyənin rəsmi nümayəndələrinin və Krım tatarlarının qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələrinin təsdiqləmələrinə görə, həmin erməni təşkilatı qeyri-hökumət təşkilatlarının xüsusi yığıncağında “qondarma erməni genosidi” məsələsini qaldırmaqla guya ermənilərə məxsus genofonda və genetik resurslara zərbə vurulması məsələsini müzakirəyə çıxarmaq istəyində olmuşlar.

Görülən tədbirlər nəticəsində qeyri-hökumət təşkilatlarının yığıncaqlarındakı rəhbərlik ermənilərin sessiyanın gündəliyinə aid olmayan fitnəkar çıxışını kəsmiş və onlara izahat vermişdir ki, genetik resurslar deyilərkən Hökumətlərarası Komitə heyvanlar və bitkilərlə bağlı genetik resursları nəzərdə tutur.

Bununla yanaşı, fasilə zamanı ehtimal ki, məhz həmin fitnəkar qrup tərəfindən gizlicə Azərbaycan nümayəndəsinin stolunun üstünə “Aznavur Ermənistan üçün” fondunun sponsorluğu ilə hazırlanmış guya 1998-ci ildən 2006-cı ilə qədər Naxçıvandakı (Culfa) erməni qəbirlərinin dağıdılmasına həsr olunmuş Armenhak Mazaryanın məqaləsi qoyulmuşdu. Azərbaycan nümayəndəsi ÜƏMT-nin Katibliyinə müraciət edərək Komitənin gündəliyinə aid olmayan, tam iftira xarakterli və dəfələrlə Azərbaycan tərəfinin ifşa etdiyi həmin “faktla” bağlı fitnəkar əməlin araşdırılmasını tələb edərək, bu addımın erməni tərəfindən edildiyinin sübut edildiyi təqdirdə onların akkreditasiyasının ləğv edilməsini və bu barədə ÜƏMT-in Baş direktoruna məlumat verilməsini tələb etmişdir.

Ermənilərin protokola uyğun olmayan və prosedur qaydalarını pozan bu hərəkətinə cavab olaraq, Azərbaycan tərəfi Heydər Əliyev Fondu tərəfindən hazırlanmış erməni oğurluqlarını ifşa edən materialları, həmçinin K. İmanovun erməni oğurluqlarına həsr olunmuş kitabını (burada həmin “erməni qəbirlərinin dağıdılmasını” ifşa edən «Кладбищенский абсурд» adlı hissə vardır) protokola uyğun şəkildə ÜƏMT-nin Beynəlxalq Bürosuna rəsmi olaraq təqdim etmişdir.

4. Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyinin sədri K. İmanov Cenevrə şəhərinə rəsmi səfəri çərçivəsində Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının rəsmi şəxsləri ilə görüşmüş, o cümlədən: 29 iyun tarixdə – ÜƏMT-nin Baş

direktorunun müavini cənab Keplinger, ÜƏMT-nin Müəlliflik hüququ qanunvericiliyi Departamentinin direktoru cənab Blomkvist, ÜƏMT-nin Avropa və Asiyanın müəyyən ölkələri üzrə bölməsinin direktoru cənab Michal Svantner və 1 iyul tarixdə ÜƏMT-nin Baş direktoru Frensis Qarri ilə rəsmi görüşlər keçirmişdir.

Keçirilmiş görüşlərdə Azərbaycan dövlətinin əqli mülkiyyət sahəsində apardığı siyasət haqqında məlumat verilmiş, xüsusən aşağıdakılar qeyd olunmuşdur:

- Azərbaycan əqli mülkiyyətin inkişaf etdirilməsinə və qorunmasına böyük önəm verilir və cənab Prezident İlham Əliyevin apardığı siyasətə uyğun olaraq, qara qızılı insani sərvətə çevirmək üçün real addımlar atılır.

- Azərbaycanda icrası Müəllif Hüquqları Agentliyi tərəfindən həyata keçirilən 4, o cümlədən: “Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında”, “Məlumat toplularının hüquqi qorunması haqqında”, “İnteqral sxem topologiyalarının hüquqi qorunması haqqında” və “Azərbaycan folklor nümunələrinin hüquqi qorunması haqqında” qanunlar mövcuddur.

- Ümumiyyətlə, ölkədə əqli mülkiyyət sahəsində 7 qanun qəbul edilmişdir (yuxarıda qeyd olunan qanunlar, Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən həyata keçirilən qanunlar (patent qanunu və əmtəə nişanları və coğrafi göstəricilər haqqında qanun) və Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilən seleksiya haqqında qanun).

- Azərbaycanın əqli mülkiyyət sahəsində mövcud olan zəngin qanunvericilik bazası ilə yanaşı, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı statusunda səmərəli institusional sistemi formalaşmışdır və qanunların icrasına böyük əhəmiyyət verilir. Bununla əlaqədar “Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı və pıratçılığa qarşı mübarizə” haqqında qanun layihəsi hazırlanmışdır. Eyni zamanda pıratçılığa qarşı mübarizə aparılması və təlimlərin keçirilməsi üçün Əqli Mülkiyyət Mərkəzi layihələşdirilir.

Bununla yanaşı, rəqəmsal şəbəkələrdə hüquqların idarə edilməsi üçün informasiya texnologiyaları və əqli mülkiyyət mərkəzinin yaradılması nəzərdə tutulmuşdur ki, bu da İP-İT cütlüyünün bu günkü vacib rolundan irəli gəlir.

- Əqli mülkiyyətin iqtisadiyyatda oynadığı rol daima qiymətləndirilir, qeyri-maddi aktivlər dəyərləndirilir və bu müstəvidə yaradıcı sənayelərin təhlili həyata keçirilir. Qiymətləndirmə zamanı iqtisadi modellərdən istifadə olunur və xüsusi statistika bazası yaradılıb.

- Mədəni irsin qorunmasına dair Avropada ilkin olan folklorun hüquqi qorunması haqqında qanun qəbul edilib və ənənəvi biliklərin qorunması üzrə normativ hüquqi aktın layihəsi hazırlanır.

- Ən vacib sənədlərdən biri - özündə ƏM sahəsində milli strategiyanı əks etdirən 2009-2012-ci illər üçün Dövlət Proqramı təsdiq olunma ərəfəsindədir. Azərbaycan dövlətinin irəli sürdüyü bu prioritetlər ilk növbədə əqli mülkiyyət dünyasının son iki onillikdə dəyişmiş iqliminin səmərəli idarə edilməsi ilə bağlıdır.

- ÜƏMT-nin Bař direktoru Frensis Qarri Azərbaycanca dəvət olunmuş və bu xüsusda münasib tarixlərin Azərbaycan tərəfinə təqdim olunması xahiř edilmişdir. ÜƏMT-nin Bař direktorunun Bakıya səfəri çərçivəsində Azərbaycan Respublikasının rəhbərliyi və digər yüksək səviyyəli dövlət rəsmiləri ilə görüşlərin təşkil olunmasının nəzərdə tutulduđu qeyd edilmişdir.

- ÜƏMT Katibliyi tərəfindən Bakıda cari ildə piratçılığa qarşı mübarizə üzrə regional seminarın təşkil olunması xahiř edilmişdir. Sözügedən tədbirin Frensis Qarrinin Bakıya səfəri ilə eyni vaxta təsadüf etməsi məqsədəuyğun hesab edilmişdir.

Frensis Qarri böyük məmnuniyyətlə Bakıya səfər etməyə hazır olduğunu bildirmiş və Bakıda piratçılığa qarşı regional seminarın keçirilməsi üçün ÜƏMT tərəfindən lazımı yardım göstəriləcəyini qeyd etmişdir.

Bununla yanaşı, ÜƏMT-nin Bař direktoru cari ilin sonuncu rübündə, yaxud gələn ilin birinci rübündə milli strategiyalara həsr olunacaq tədbirin təşkil olunacağını qeyd etmiş və K.İmanovu təqdimat etmək üçün adıçəkilən toplantıda, eyni zamanda cari ilin sentyabr ayında Cenevrədə keçiriləcək ÜƏMT-nin Bař Assambleyasının iclaslarında iştirak etməyə dəvət etmişdir. Həmçinin Agentliyin əməkdaşlarının ÜƏMT-də stajkeçmə və Azərbaycan nümayəndəsinin gələcəkdə ÜƏMT-də işləməsi imkanlarına baxılması məsələlərinin müzakirəsi də anlaşma şəraitində keçmişdir.

ÜƏMT-nin Avropa və Asiyada müəyyən ölkələr üçün bölməsinin direktoru Michal Svantner ilə keçirilmiş görüş zamanı əlavə olaraq, Azərbaycanda əqli mülkiyyət sahəsində böyük nailiyyət əldə etmiş iki alimə ÜƏMT-nin qızıl medalının təqdim olunması məsələsi müzakirə olunmuşdur. Michal Svantner hər iki alimə ÜƏMT-nin qızıl medalının təqdim olunmasının mümkünlüyünü bildirmişdir.

Eyni zamanda, K. İmanov 2010-cu ildə Bakıda əqli mülkiyyət hüququnun iqtisadiyyatı və yaradıcı sənayelərin təhlili məsələlərinə həsr olunacaq tədbirin təşkil olunmasında kömək göstərilməsini xahiř etmiş və Michal Svantner Azərbaycana səfər etməyə dəvət olunmuşdur. Michal Svantner dəvətə görə təşəkkür etmişdir.